

PRED 100 ROKMI SA V ABRANOVCIACH NARODIL BÝVALÝ EMERITNÝ PREŠOVSKÝ BISKUP JÁN HIRKA¹

Peter KOVAL

Mons. Dr. h. c. Ján Hirka

Dvadsaťe storočie predstavovalo turbulentné obdobie aj pre gréckokatolícku cirkev na Slovensku. Okrem dvoch svetových vojen ju výrazným spôsobom zasiahli aktivity komunistického režimu po druhej svetovej vojne vyústené do tzv. Prešovského soboru spojeného s celkovým zákazom jej činnosti. Opätovné povolenie na konci 60. rokov a návrat k slobode po novembri 1989 boli akýmsi zadosťučinením pre všetkých verných gréckokatolíkov – bežných veriacich i cirkevných hodnostárov. Jedným z nich bol aj Mons. Dr. h. c. Ján Hirka.

Bol rodákom z východoslovenských Abranoviec. Narodil sa 16. novembra 1923 v roľníckej rodine. Po základnom vzdelaní vo svojom rodisku ukončil maturitou cirkevné gymnázium v Prešove. Štúdium teológie začal na Gréckokatolíckej bohosloveckej vysokej škole v Prešove v roku 1944. Po štyroch rokoch sa biskup Peter Pavol Gojdič pričínil o pokračovanie jeho štúdií na Bohosloveckej fakulte v Prahe. V roku 1949 tam dostal absolútorium. Bolo to v rokoch, keď sa naplno začala prejavovať štátna moc v proticirkevných akciách. Biskup Vasil Hopko napr. musel vykonať vysviacku Jána Hirku v kaplnke prešovského seminára, nakoľko vysviacky v katedrálnom chráme boli zakázané. Krajský cirkevný tajomník zakázal Jánovi Hirkovi vykonávať funkciu výpomocného duchovného vo farnosti Lutina. V roku 1950 preto dostal dekrét na miesto kaplána do Prešova popri práci koncipistu na biskupskom úrade. Od decembra 1949 boli na biskupskom úrade štátni zmocnenci určení na kontrolu návštev i pošty a Ján Hirka sa tak dostal pod štátny dozor. Po likvidácii gréckokatolíckej cirkvi v apríli 1950 sa skrýval, tajne pokračoval v pastoračnej činnosti a pracoval ako pomocný robotník na stavbách. V októbri 1952 ho tajná bezpečnosť vystopovala a bol zatknutý. Šesť mesiacov strávil na samotke v prešovskej väznici v rámci vyšetrovacej väzby. Ludový súd v Prešove ho 28. apríla 1953 odsúdil na tri roky väzenia pre „trestný čin marenia dozoru nad cirkvami a náboženskými spoločnosťami“. Až do 4. júla 1953 bol väznený v Ilave, kde sa „dočkal“ amnestie prezidenta Antonína Zápotockého. Po prepustení na slobodu sa nemohol vrátiť domov pre zákaz pobytu v Košickom a Prešovskom kraji, ktorý dostal na päť rokov. Dva roky pracoval v Mostárni Brezno. Tajná bezpečnosť ho naďalej sledovala a v ďalšej akcii proti kňazom a rehoľníkom Jána Hirku opätovne 20. septembra 1955 zatkli. Po niekoľkomesačnej vyšetrovacej väzbe v Košiciach bol Najvyšším súdom

1 Príspevok vznikol v rámci projektu APVV-19-0058 *Multietnicita a multikonfesionálna a ich vplyv na spoločenský, politický a kultúrny vývoj okrajových oblastí v prvej polovici 20. storočia (na príklade východného Slovenska a Podkarpatskej Rusi)*.

v Prahe vynesený rozsudok 6. septembra 1956. Dostal trest dva a pol roka väzenia za „nepriateľské združovanie proti republike“. Vykonal ho v tábore nútených prác v Rtyně v Podkrkonoší, doloval uhlie v hlbínnej bani. Pracovalo sa v katastrofálnych podmienkach, kde riziko banského nešťastia bolo veľmi veľké. Ján Hirka mal šťastie, keď sa ho po jednom zásype podarilo spoluväzňom vyhrabať.

Po vypršaní trestu zákazu pobytu prišiel v roku 1965 naspäť do Prešova a zamestnal sa v nemocnici najskôr ako kurič, neskôr ako elektroúdržbár. Keď bola v roku 1968 činnosť gréckokatolíckej cirkvi obnovená, stal sa správcom farnosti v Prešove, potom okresným dekanom a 20. decembra 1968 ho Svätý Otec Pavol VI. vymenoval za ordinára – apoštolského administrátora prešovského biskupstva s právami diecézneho biskupa. Menovanie za biskupa však štát nepovolil. Situácia bola veľmi náročná aj preto, že bol veľký nedostatok kňazov. Hirkovi bol nápomocný biskup Vasil Hopko, ktorý sa vrátil do Prešova po ťažkom väzení a nútenom pobyte v Čechách v roku 1968. So zdravotnými komplikáciami pomáhal ordinárovi Hirkovi vykonávať biskupské funkcie (kňazské vysviacky, posviacky chrámov a i.). Dňa 21. marca 1978 udelil pápež Pavol VI. Jánovi Hirkovi hodnosť pápežského preláta.

Až po udalostiach v novembri 1989 nastal čas na veľké pozitívne zmeny aj v gréckokatolíckej cirkvi. Dňa 21. decembra 1989 pápež Ján Pavol II. vymenoval Jána Hirku za prešovského sídelného biskupa. Biskupská rezidencia bola gréckokatolíkom navrátená v apríli roku 1990 a novovymenovaný biskup sa pričínil o jej obnovu, rovnako postupoval aj pri navrátených chrámoch a ostatných sakrálnych budovách v rámci eparchie. Pričínal sa aj o pokračovanie činnosti gréckokatolíckej teologickej fakulty a kňazského seminára.

K najvýznamnejším aktom biskupa Hirku v rámci jeho pôsobenia v Prešove patrí beatifikácia biskupa – mučeníka Pavla Petra Gojdiča i rehoľného kňaza redemptoristu o. Metoda Dominika Trčku dňa 4. novembra 2001 v Ríme. Slávnosť beatifikácie bola zakončená uložením relikvií blahoslaveného biskupa mučeníka Pavla Petra Gojdiča v prešovskej katedrále 17. novembra 2001. Biskup Ján Hirka odišiel do dôchodku v decembri v roku 2002, no bol aj naďalej činný aktívnym vystupovaním na rôznych odborných i slávnostných akciách cirkevného či celospoločenského charakteru. Zomrel vo veku 90 rokov 10. apríla 2014.

Mons. Dr. h. c. Ján Hirka bol uznávaným nielen v radoch cirkvi, ale aj vo vedeckých a spoločenských kruhoch. Za svoje aktivity a postoje dostal niekoľko ocenení (čestný doktorát Dr. h. c. od Prešovskej univerzity v Prešove, Rad Andreja Hlinku I. triedy v roku 1999 od predsedu vlády SR, Pribinov rad II. stupňa v roku 2003 od prezidenta SR a i.).

Použitá literatúra:

- CORANIČ, Jaroslav. *Z dejín gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku*. České Budějovice: Sdružení sv. Jana Nepomuckého při Biskupství českobudějovickém, 2014. 526 s.
- HIRKA, Ján. *Pod ochranou Márie : pastier v službe cirkvi*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2022. 580 s.
- RUSNÁK, Andrej. *Biskup JÁN HIRKA*. Dostupné na http://www.grkatpo.sk/?jan_hirka_zivotopis
- RUSNÁK, Andrej. Memoriam. In *Blahovestnyk*, roč. 50, 2014, č. 5, s. 11-15.